

KERTINĖ
PARAŠTĖLietuvių rašytojų draugijos
veiklos metmenys

Lietuvių rašytojų draugijos valdyba, anksčiau kelis kartus buvusi Čikagoje, vėl čia sugrįžo, „Taip laimės lėmė“, gal sakytų rašytoja Petronėlė Orintaite. Ta lemtis dabartinę LRD valdybą nėra tik gražus žodžių žaismas, o didelis išpareigojimas tokiame — 65 metų senumo — sambūriui, kuris subūrė vienon draugijon labai daug garbingų literatūros kūrėjų. Tai sambūris, turįs tokias ypatingas, žaiviais tradicijas.

Ir dar. Šioji draugija apjungia įvairių ideologijų, įvairių pažiūrų žmones. Tai toks demokratiškas, įvairiaspalvis gėlynas. Juos gaubia vienas lietsargis — literatūra. Po tuo lietsargiu yra ažuolų, yra ir drebulėlių. Ir jie reikalingi placiajam kūrybos laukui.

Ką galvoja, ką planuoja dabartinė LRD valdyba?

Pirmiausia — dėkoja už pasitikėjimą, renkant šią valdybą. Kartu kviečia visus draugijos narius bendradarbiauti, padėti, patarti, pasiūlyti. Kiekvienas pasiūlymas bus mūsų svarstomas.

Rašytojas savo aplinkoj. Skatinsime, kad tame lietuvių telkinyje, kur gyvena mūsų draugijos narys, bent kartą per metus būtų surengta literatūrinė vakaronė, kad tos vietovės lietuviai būtų supažindinti su užsienio ir Lietuvos rašytojų vėliausiais kūrybos vaisiais (išleistomis knygoms, premijoms, vertimais ir kitas kalbas). Skatinsime, kad jie nuvyktų ir į kitas vietas, nunešdami lietuviškos kūrybos žodį.

Knygų leidimas. Nors rašytojų draugija neturi lešų savo narių knygoms išleisti, skatinsime, kad pats rašytojas rūpintųsi savos kūrybos išleidimu. Mes iš savo pusės teirausimės, ar kokia draugija, ar klubas negalėtų išleisti savo tėvynainio — tėviškos rašytojo knygos, pavyzdžiui, panevėziečių draugijos panevėziečio rašytojo; Tauragės klubas — tauragiškio ir t.t.

Rašytojų žinybas. Norime sutvarkyti archyvą. Pirmiausia — kiekvieno rašytojo asmeninį žinyną (bylą). Tai apimtų paties rašytojo parašytą autobiografiją, išleistų

knygų sąrašą, būtų gerai, nors vieną knygą, nuotraukas (su datomis). Prašysime, kad mirusio rašytojo šeimos nariai ar draugai tuo pasirūpintų. LRD antikvaras yra Stasys Dziugas. Adresas: 5729 Edge Lake Drive, Oak Lawn, IL 60453-4509.

Laureatų archyvas. Norime sudaryti rašytojų laureatų archyvą: kas, kada, už kokių kūrinių gavo premiją. Ir vėl prašysime, kad žinias apie save suteiktų patys laureatai ir praneštų LRD antikvarui Stasiui Dziugui. Prašomi tal- kon ir mirusio laureato giminės bei draugai.

Rašantiems kitomis kalbomis. LRD turi vieną narį, kuris rūpinsis įjungti į draugiją anglškai ar kitom kalbom rašantčius užsienio lietuvių rašytojus. Jei jie ir nenorėtų būti draugijos nariais, siūlysim bendradarbiauti. Rašantiems anglškai ar kitomis kalbomis valdybos narė yra Audra Kubiliūtė-Daulienė. Jos adresas: 1006 Foster, Evanston, IL 60201.

1998 metų LRD laureatas. Baigiama sudaryti komisija 1998 metų literatūros premijai. Lietuvių fondas skiria 2,000 dolerių premiją, už kurią LRD valdyba yra labai dėkinga. Paskyrus premiją, 1998 metų pabaigoje Čikagoje bus surengtas iškilmingas premijos įteikimas.

Nauji nariai. Draugijos valdyba kviečia stoti į draugiją rašytojus, kurie spausdina savo kūrybą literatūrinuose leidiniuose, yra išleidę savo kūrybos knygą arba yra literatūros kritikai. Pagal buvusios valdybos ir įvykdytų balsavimų nutarimą, valdyba sprendžia naujo nario priėmimą, nereikalaujama rekomendacijų, kaip buvo anksčiau.

Bendradarbiavimas. Lietuvių rašytojų draugijos valdyba bendradarbiaus su Lietuvos rašytojų sąjunga ir kitais literatūriniais sambūriais. Esame labai dėkingi Valentinui Sventickui, Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkui, už labai mielą sveikinimą draugijos valdybai, o tuo pačiu ir visiems draugijos nariams.

Istorinis žvilgsnis į Lietuvos diplomatinę tarnybą

CEZARIS SURDOKAS

Per gerų žmonių malonę į mano rankas atklydo leidinys *Istorija XXXVI, Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai* (Vilnius, 1997). Leidžia Vilniaus Pedagoginis universitetas, T. Ševčenkos 31, LT-2009, Vilnius, Lietuva. Redaguoja redakcinė kolegija — docentas dr. Eugenijus Jovaiša, pirmininkas. Specialusis redaktorius — docentas dr. Libertas Klimka.

Leidinyje šešiolika straipsnių, penkios recenzijos, keturi kronikos žinios ir du nekronologai. Straipsniai sugrupuoti pagal temas. Pirmuoju eina Stasio Backio memuarai: „Lietuvos diplomatinė tarnyba“. Toliau eina šeši straipsniai „Iš tautos praeities“. Mano dėmesį pagavo Aldonos Gaigalaitės „Penkios dienos Lietuvos istorijoje“, kuriame autorė vaizdžiai prikelia, jau beveik užmirštas, 1938 metų lenkų ultimatumo dienas. Ta pati autorė, tarytum papildydama Backio memuarus, „Istorijos šaltinių“ skyriuje po antrašte „Lietuvos diplomatinė tarnyba okupacinės išvakarės“ publikuoja Lietuvos pasiuntinybių ir konsulatų bei tarnautojų adresus ir telefonus 1938 m. liepos 15 d. Toji informacija, nedidelės knygtės pavidalu, buvo išsiuntinėta pasiuntinyboms ir konsulatams. „Istorijos šaltinių“ skyriuje iš viso yra trys straipsniai. Istoriografijos du, kiti po vieną.

Mane labiausiai domina dr. Stasio Backio memuarai apie Lietuvos diplomatinę veiklą sovietų okupacijos metais. Neaiškumo čia įneša kone

identiškos dvi antraštės: „Lietuvos diplomatinė tarnyba“ ir „Lietuvos diplomatijos šefo ir Lietuvos pasiuntinių veikla“. Neaiškumą padidina aprėpiamas labai skirtingas jų veikimo laikotarpis. Po pirmąją antrašte įrašyta 1940.06.15–1990.03.11. Po antrąją — 1940.06.15–1940.08.31. Pirmoji data prie šių antraščių nurodo sovietinės okupacijos pradžią. Į ką nurodo antroji data šioje antraštelėje straipsnyje neauktikau, bet ji turėtų nurodyti diplomatinės tarnybos pabaigą, o tai nurodoma teksto p. 5: „kurias baigė eiti 1991.09.06. Ir apie tai pranešė Užsienio reikalų ministrui A. Saudargui bei Lietuvos diplomatinės tarnybos nariams užsienyje“. Man rodos, jog ir prie antrosios antraštės ši data būtų teisinga, nes 1940.08.31 rodytų, kad ten būtų kalbama tik apie dviejų su puse mėnesių veiklą, ko iš teksto nematyti.

Lietuvos pasiuntinybės Berlyne, Paryžiuje, Romoje, Londone, Stockholme, Washingtono ir Buenos Aires 1940 m. birželio mėn. 1 d. gavo Lietuvos Užsienio reikalų ministro Juozo Urbšio šifruotą telegramą Nr. 288 šitokio turinio: „Jeigu čia mus ištiktų katastrofa, tai užsienio lietuvių mūs diplomatinės šefo laukykite Lozoraitį, pirmu pavardiniu Klimą, antru — Šaulį“. Tačiau pirmasis šefo pavarduoju Petras Klimas suimtas 1943 m. rugsėjo 18 d. ir mirė 1969 m. sausio 16 d. Kaune. Antrasis šefo pavarduoju dr. J. Šaulys mirė 1948 m. spalio 18 d. Luga- noje, Šveicarijoje. Dr. Stasys Backis diplomatijos šefo Stasio Lozoraitio buvo paskirtas šefo pavarduoju tik 1978 m. rugpjūčio 20 d., o Stasiui Lozoraitiui mirus, 1983 m. gruodžio 24 d. perėmė Lietuvos diplomatijos šefo pareigas. Jas užbaigė jau mirėtu pranešimu ministrui Algirdui Saudargui.

1997 m. gruodžio 8 d. ap- linkraštis, kurį parašė buvusi valdyba — Paulius Jurkus, Leonardas Andriekus ir Algirdas Landsbergis, baigiamas šiais žodžiais: „Susijunkime kūrybos rankom ir širdim ir pratęskime 1932 metais įkur- tos Lietuvos rašytojų draugi- jos tradicijas. Išlaikykime ją!“ Tai įpareigojimas mums vi- siems. Tokie yra mūsų veiklos metmenys, o kad austume spalvingą audinį, reikia visų sujungtų rankų.

Stasė Petersonienė

Lietuvių rašytojų
draugijos pirmininkėLietuvių rašytojų draugijos
adresas yra:

2534 West 40 Street

Chicago IL 60632

Tel: 1-773-847-1693

Lietuvos pasiuntinybės JAV tarnautojai Washington'e 1970-ųjų dešimt-
metį: kairėje — dr. Stasys Backis, dešinėje — Cezaris Surdokas

vo išleista dr. Backio para-
šyta brošiūra *Peuples Op-
primés. La Tragedie des Etats
Baltes*. Šiuos leidinius leisti
padėjo Jurgis Baltrušaitis.

Į Lietuvos pasiuntinybę
Washington'e 1940 metų ru-

denį iš Berlyno atvyko pa-
syntinybės patarėjas Juozas
Kajeckas, kuris labai stengėsi
supažindinti kitataučius su
Lietuvos laisvės byla. Pasiun-
tinybė tada leido biuletenį
The Lithuania Situation, ku-

rio išėjo 148 numeriai. 1982-
1983 metais tie biuleteniai
buvo įristi į keturis tomus.
Lietuvos nepaprastu pasiunti-
niu ir igaliotu ministru nuo
1935 m. liepos 1 d. Washing-
ton'e buvo Povilas Žadeikis.
Jis mirė 1957 m. gegužės 11 d.
Jo laikais Lietuvos laisvės by-
la buvo gyva ir aktuali. Jis
palaikė glaudžius ryšius su
Amerikos lietuvių visuomeni-
nėmis organizacijomis, o taip
pat su JAV valdžia ir Kongre-
su. Po Žadeikio mirties pa-
siuntinio pareigas ėjo Juozas
Kajeckas. Jis taip pat palaikė
gerus santykius su Amerikos
lietuvių organizacijomis bei
JAV valdžia, bet jo laikais iš-
ryškėjo dvi Lietuvos diploma-
tinei tarnybai gresiančios pro-
blemos: Kajeckas pradėjo rū-
pintis, kad jo mirties atveju
pasiuntinybėje nebus parei-
gūno, kuris galėtų būti Lietu-
vos atstovu (*Charge d'Affai-
res*) ir kad Lietuvos fondų
New York'o federalinio banko
sąskaitoje yra belikę tik kele-
tiems metams.

Pirmąją problemą pavyko
išspręsti gana lengvai, nes
JAV Valstybės departamen-
tas sutiko į pasiuntinybę pa-
tarėju pakviesti dr. Stasių
Backį iš Paryžiaus. Antroji
problema turėjo didesnių sunk-
umų, bet su Valstybės de-
partamento pagalba ji irgi
buvo išspręsta. Backiai į
Washington'ą persikėlė 1960
m. birželio 20 d. Dr. Backis
tapo atstovo patarėju, o Ona
Backienė — sąskaitininkė ir
rašvedė. Kurį laiką darbai
ėjo normalia vaga, bet 1975

(Nukelta į 2 psl.)

Telesforas Valius

Belaukiančios, 1942
Iš ciklo „Tragedija Baltijos pajūry“

Medžio raizynas, 6" x 6"

Šiame numeryje:

Naujos LRD valdybos pirmininkės žodis • Apie Lietu-
vos diplomatinę tarnybą • Dailininką Telesforą Valių
prisimenant • Eseiistikos premijos Lietuvoje • Iš anti-
kinės egiptiečių poezijos • Baltas audeklas su juodo-
mis dėmėmis • Amerikos lietuvių dailininkų draugi-
jos paroda „Meno gija“

Lietuvos diplomatinės tar-
nybos veikla normaliais lai-
kais yra krašto ir vyriausybės
interesus gynimas ir represen-
tacija, bet kraštui netekus ne-
priklaušomybės diplomatinės
veiklos ruožai apėmė visas
gyvybines krašto egzisten-
cines sritis: tarptautinę teisę,
laisvės kovos organizaciją ir
reikalą derinti tautos valią ir
troškimus su diplomatinės
tarnybos struktūra bei veikla
atstatyti suvereninę teisę ir
demokratiškai svarstyti, ko-
kia turėtų būti valstybinė ir
socialinė krašto struktūra. Vi-
sai veiklai formuoti ir nuo-
mones derinti buvo labai
svarbu skleisti informaciją,
kuri dokumentaliai rodytų
esamą padėtį. Taip dr. Stasys
Backis 1943 metais Paryžiaus
savaitraštyje *Voix Francaises*
išspausdino devynis straip-
snius „Lietuva po sovietų jun-
gu“. Jo rūpesčiu 1947-1949
metais išleisti 33 numeriai
*Questions Lithuanienes, Doc-
umentation*. 1952 metais bu-

Dailininko Telesforo Valiaus dvidešimties metų mirties sukakčiai

AURELIJA MITUZIENĖ

Norėdami prisiminti dailininko Telesforo Valiaus 20 metų mirties suakči — (suejusią pernai metų gruodžio pirmą dieną) — čia spausdiname *Lietuvos aid* bendradarbes Aurelijos Mituzienės straipsnį, skirtą tos sukakties paminėjimui, kurį *Lietuvos aidas* įdėjo 1997 m. lapkričio 29 d. numeryje.

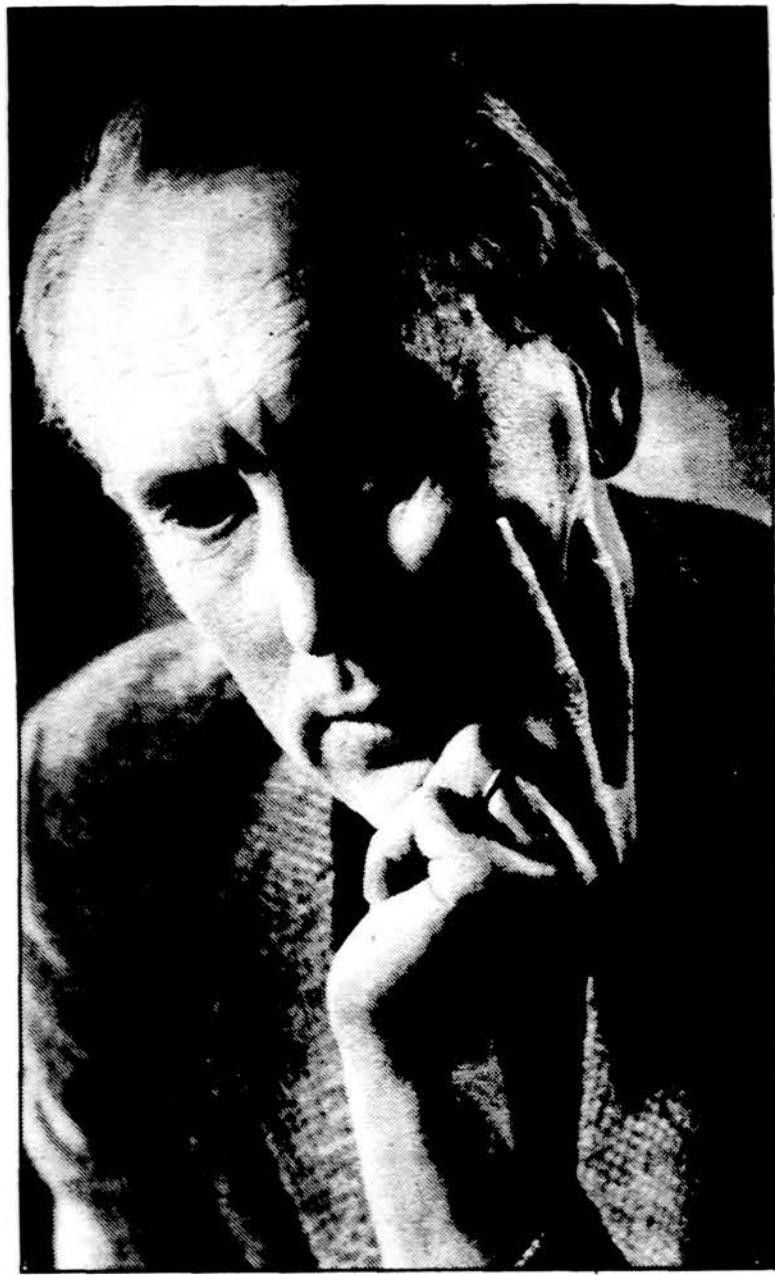
Prieš dvidešimt [su viršum] metų, 1977-ųjų gruodžio mėnesį, Kanadoje mirė vienas stipriausių ir originaliausių lietuvių grafikų Telesforas Valius.

Subrendęs ir pirmuosius kūrybinius žingsnius žengęs Lietuvoje, Telesforas Valius ilgą laiką buvo išnykęs iš mūsų akiračio. Dailės istorijos bei kritikos leidiniuose būdavo paminimi tik jo prieškariniai darbai ir užsime-nama, kad jis, pasimetęs karo sukuriuose, atsikūrė užsienyje.

Tik po dailininko mirties vis dažniau išgirdavome apie jo gyvenimą, vis daugiau jo darbų pasiekdavo Lietuvą, kol, minint 70-ąsias ir 80-ąsias gimimo metines, Telesforas Valius kūrybos grįžimas į tėvynę buvo apvainikuotas personalinėmis parodomis ir daug kūrinių buvo perduota Lietuvos dailės muziejui.

Būdamas toli nuo gimtinės ir aktyviai dalyvaudamas užjūrio meniniame gyvenime, Telesforas Valius niekuomet neužmiršo Lietuvos. Dar pirmaisiais pokario metais, gyvendamas Vokietijoje, jis iliustravo lietuvių rašytojų knygas, dalyvavo lietuvių išėvių parodose, kur pelnė pirmąją premiją Hanau mieste.

Nors į Kanadą Telesforas Valius atvyko jau būdamas subrendęs menininkas, daug laiko ir jėgų turėjo skirti gana nekūrybingam darbui. Pokario metais ši šalis nebuvo palankiausias kraštas dailininkams, kurie negaudavo jokios valstybinės paramos. Dešimtį metų uždarbiavęs kaip komercinis dizaineris, Telesforas Valius su žemaitišku užsispyrimu kope kūrybinės sėkmės laipteliais. Jo atkaklumas ir talentas netrukus sulaukė kitų Kanados menininkų pripažinimo. Vos praėjus dvejiems metams po atvykimo, Telesforas Valius buvo išrinktas Kanados grafikos meno

Telesforas Valius (1914-1997)

Vytauto Maželio nuotrauka

draugijos nariu, vėliau priklausė Kanados tapytojų, ofortistų ir raizytojų, Amerikos "Color Print" draugijoms. Kartu su kitais menininkais Telesforas Valius įsteigė ligi šiol gyvuojančią Spalvos ir formos draugiją ir buvo jos pirmasis, pirmininkas. Ilgainiui Telesforas Valius tapo vienu žymiausių savo kartos grafikų Kanadoje, kuriam beveik niekas negalėjo prilygti produktyvumu.

Placios erudicijos ir veržlios energijos menininkui Kanadoje buvo ankšta. Ne kartą jį likimas atvedavo į dailininkų meką Paryžių, kurio dailininkų grakštus ir elegantiški darbai

įkvėpė pirmąją Telesforo Valiaus abstrakčių grafikos darbų seriją. Jo kūryba tapo šilta ir džiaugsminga. Naujų išpūdžių suteikė kelionės po Ispaniją, Vokietiją, Italiją, Šveicariją, Austriją. Telesforas Valius dalyvavo daugelyje kolektyvinių parodų, surengė individualias parodas Montrealyje, Paryžiuje, New York'e, Toronto, Ottawo. Visur jo darbai sulaukdavo pripažinimo ir dėmesio. Šveicarijoje Telesforas Valius buvo išrinktas Tarptautinio meno ir literatūros instituto nariu, Italijoje — Tomaso Campanella literatūros, meno ir mokslo tarptautinės akademijos Romoje

garbės nariu, buvo apdovanotas šios akademijos sidabro ir aukso medaliai. Vėliau, jau po mirties, ir Italijos dailės akademija už grafikos darbus apdovanojo aukso medaliu.

Telesforas Valius darbus įvertino ir jo naujoji tėvynė Kanada, kurios piliečiu jis tapo 1955 metais. 1967 metais už įnašą į šalies kultūrą dailininkas buvo apdovanotas Kanados Šimtmečio medaliu. 1975 metais Amerikos "Color Print" draugija jam skyrė Ethel Ashton atminimo premiją, savo premijas paskyrė Kanados meno draugijos.

Telesforas Valius kūrinių yra didžiausiosiose Kanados, JAV, Lietuvos muziejuose, privačiuose rinkiniuose Europoje ir Šiaurės Amerikoje.

Būdamas tarptautinio lygio menininkas, Telesforas Valius savo mintimis ir kūryba nuolat grįždavo į Lietuvą. Kaip sako pats dailininkas, "... kiekvienas laiškas iš Lietuvos arba kur nors perskaityta žinia apie ją grąžina atgal ilgesniams laikams. Lietuviškos temos man yra grįžimas daug kartų... Šiuo metu ypatingai yra daug lietuviškumo mano darbuose." Tėviškę primindavę ir medžių šakos Seine upės pakrantėje, ir varinių plokščių blizgesys Toronto studijoje. Kaip rašė dailininkas Romas Viesulas, Lietuva Valiui kartojo kaip kokioje meditacijoje nuolat sugrįžantis įvaizdis.

"Kada prieinu prie vario, kažkodėl vėl noriu grįžti į Lietuvą — iš ten imu ką nors ir darau. Visi vario darbai, kuriuos pasukiniu laikotarpiu darau... visi jie Žemaitijos vardu", — vis prisimindavo nutolusią tėvynę dailininkas, įamžindamas ją cikluose "Jubilėjinis Vilnius", "Žemaitija", "Čiurlionis".

Telesforas Valius neįsakyto energijos ir visuomet mielai dalinosi su kitais savo turtinga menininko patirtimi. Ilgą laiką jis dėstė grafiką Centrinėje technikos mokykloje Toronte, Winston Churchill College. Buvę jo kolegos ir mokiniai šiltai ir su dėkingumu prisimena buvusį pedagogą. "Jis buvo nuostabus mokytojas, labai gerai nusimanė meno istorijoje ir savo darbo srityje. Neįsakyto dalytis savo žiniomis ir talentu. Nuostabi žmogaus rūpinosi mokiniais. Dėstydamas sugebėjo perteikti jiems savo paties atkaklias ambicijas. Jo techninė patirtis grafikos sferoje buvo tikras lobynas jauniems dailininkams". Veiklus, novatoriškas, nesavanaudiškas, elegantiškas, protingas, žavus, — tai tik nedidelis epitetų, kuriais Telesforą Valių apdovanojo jo amžininkai. Mokiniai ne tik su pagarba prisimena savo mokytoją, bet ir tęsia jo idėjas, perduoda gautas vertybes ateinančioms kartoms.

Per daugiau kaip trisdešimt intensyvių kūrybinių bei pedagoginių veiklos metų užsienio šalyse Telesforas Valius susitikęs su daugeliu žymių dailininkų, dalyvavo draugijų bei sambūrių veikloje, mėgo bendrauti ir dalytis savo mintimis. Be abejo, kažkur yra išsibarsčiusių užrašų jo paties minčių, turėtų būti recenzijų apie jo darbus. Ilgainiui tai dings negrįžtamai. Spragos neužpildys net 1984 metais Toronte išleista puošni, puikios poligrafines kokybes Telesforo Valiaus monografija. Menininko gyvenimą ir kūrybą trumpai apžvelgęs kitas žymus išėivis dailininkas Romas Viesulas, kurio ir paties kūryba dar nėra ištyrinėta ir aprašyta, iš tikro ir negalėjo surinkti ir pateikti visą Telesforo Valiaus kūrybinį kelią iliustruojančios medžiagos — tai pagaliau yra meno istorikų ir menotyrininkų duona. Vien žinoti, kad lietuvių kilmės dailininkas buvo vertinamas ir gerbiamas užsienyje, neužtenka. Todėl turi padirbėti ir mūsų gausios menotyrininkų bei istorikų armijos eiliniai.

Telesforas Valius

Pabėgeliai, 1966
Spalvota monotipija
21" x 16 1/2"

Lietuvos diplomatinė tarnyba

(Atkelta iš 1 psl.)

metais Kajecko sveikata labai susilpnėjo. 1976 metų birželio mėnesį jis susirgo, o 1977 m. sausio 1 d. dėl nesveikatos jis pasitraukė iš pareigų. Dr. Stasys Backis tapo Lietuvos atstovu. Tad tik abu Backiai vykdė visus pasiuntinybės reikalus. Tik po kelerių metų paprašė Cezarį Surdoką laikinai padirbėti pasiuntinybėje. Tas „laikinas“ truko beveik dešimt metų. Įskaitant darbą Stasiui Lozoraičiui, Jr. perėmus Lietuvos atstovo pareigas.

Pazymėtina, kad kalbėdamas apie savo informacinę veiklą dr. Stasys A. Backis paminėjęs kontaktus su prancūzų rašytojais, poetais, intelektualais, ypač tais, kurie gerbė O. L. Milašius, pirmąją Lietuvos atstovą Paryžiuje (1920-1925), mirusį 1939 m. kovo 2 d., kurio dešimties ir dvidešimties metų mirties sukakčių minėjimus jis organizavo. Vėliau tai sujungė Milašiaus gerbėjas į "Association les Amis de Milosz", kurios garbės nariu buvo išrinktas dr. Backis, o garbės

pirmininku dabar yra Czesław Milosz.

Šia proga galiu paminėti, kad 1985 metais Amerikoje buvo išleistas stambus (483 puslapių) veikalas pavadinamas *The Noble Traveller: the life and writings of O. V. L. de Milosz* (Kilnus keleivis — O. V. de L. Milašiaus gyvenimas ir raštai). Redagavo ir medžiagą atrinko Christopher Bamford. Įvadą parašė Czesław Milosz, Nobelio literatūros premijos laureatas. Išleido The Lindisfarne Press. Leidėjų ir redaktoriaus padėkoti pirmiausia paminėti keli vertėjai, o po jų tie, kurių pasiaukojimas ir bendradarbiavimas padėjo šiam projektui įvairiais būdais: pirmiausia čia paminimas Stasys A. Backis (Lietuvos atstovas Washington'e). Taigi ir Washington'e reikėsi tarptautinėje kultūrinėje veikloje (įtraukdamas ir mane parašyti žinutę apie šio veikalo pasirodymą).

Pagaliau negaliu nepaminėti teisinės literatūros studijos, kuri neapsiejo be dr. Backio ir latvių bei estų atstovų pagalbos. Turiu galvoje amerikiečio William J.H. Hough, III studiją: *The Annexation of the Baltic States and its Effect on the Development of Law Prohibiting Forcible Seizure of Territory* (Baltijos valstybių aneksija ir jos pasekmė evoliucijai įstatymo, draudžiančio jėga užimti teritoriją). Studija buvo paruosta Baltijos valstybių atstovams nurodant arba parupinant šaltinius. Ji buvo išspausdinta 6 tome, Nr. 2, 1985 *New York Law School Journal of International and Comparative Law*. Studija užima visą žurnalo numerį (233 puslapius). Reikia manyti, jog tarptautinės teisės studentai teritorijos prijungimo ir okupacijos klausimus studijuos iš šio žurnalo.

Telesforas Valius

Samogitia VI, 1971
Ofortas, 23 1/2" x 17 1/2"

Telesforas Valius

Dionizio Poškos laikais, 1939
Medžio raizinytis, 6" x 6"

Gyvenimas susidaro iš smulkmenų

VIKTORIJA MATRANGA

"Moterų likimas žiaurus. Nors yra daug progreso, visgi moterim sunku. Gyvenimas susideda iš smulkmenų. Vaikai, profesija, kasdieniniai buitiniai rūpesčiai užima mintis ir valandas. Bet moteris sugeba žaisti, suranda savo vietą." Štai kalba Ada Sutkuvienė apie savo kūrybą ir gyvenimą. Jos "Aisčių moterys", didelis pluošto kūrinys, iškabintas Lietuvių dailės muziejuje dabartinėje parodoje "Meno Gija", vaizduoja priešistorines moteris Baltijos kraštuose. Rimti veidai alsuoja, bangos ir vejai daug moteris, bet jos tvirtos ir nepasiduoda.

Šią vasarą ypatinga paroda rodo atgimusios Lietuvių dailininkių draugijos kūrybą. Ši grupė, organizuota 1971 metais, po ilgų metų tylos dramatiškai parodo, kokius takus šios dailininkės mynė tame laikotarpyje. Kiekviena iš tų dvidešimt vienu dailininkių eina savuoju keliu, bet visgi matyti bendrybių tuose darbuose. Keramika, tekstilė, tapyba, grafika, ir mišrios technikos aiškina kiekvienos ieškojimus ir siekius. Dvidešimt vienos širdys jaučia ir dvigubai tiek akių mato savo ir savųjų išgyvenimus. Įvairių patirčių — kelios dailininkės jaunos, tik pradėdamos savo savystovius ir profesinius gyvenimus. Kitos augina mažus vaikus, dar kitos džiaugiasi vaikaičiais. Paeiliui gyvenimo rikiuotėje, žengdamos per dulkes ir audras, jų asmenišką evoliuciją sukaupia bendros žmonijos patirtį.

Nijolės Banienės, Onos Bauzių, Veronikos Švabienės, Vandos Alekniūnės, Magdalinos Stankūnienės ir Janinos Marks darbuose matyti, kaip šios generacijos moterys save pažįsta. Banienės šviesus kaimai ir Alekniūnės audros vaizduoja jų vidinius sezonus. Švabienės Petraviciška liaudies tematika ir Bauzių spalvingos abstrakcijos ateina iš skirtingų kryptų ir ramybės. Janinos Marks simboliniai "Laiptai" — tai kopėčios, kurios reprezentuoja, kaip mes tarp gyvūnijos ir žmogaus gamybos lipam su aneghų pagalba ir nežinomąja ateitimi.

Gamta jungia didelę dalį šių kūrinių. Augalai, žemė, paukščiai natūraliai traukia moteris ir simbolizuoja įvairius etapus. Stankūnienės moterys išauga iš

Parodos „Meno gija“ dalyvės dailininkės Lietuvių dailės muziejaus galerijoje, Lemont, Illinois. Jono Tamulaičio nuotrauka

Dalia Šlenienė

Eglė Žalcik Karalienė, 1998
Vaza, keramika

medžių ir gelių. Daivos Karužaitės paukščiai reprezentuoja žmonių konfliktus ir paklydusių problemų kai jie neran-

da, kur nusileisti. Giedrės Žumbakienės miglotos planetos plaukia tarp klausimų. Marijos Ambrozaitienės fotografijos pagausa akimirkos šešėlius ir lapelių virpėjimus tarp amžinių akmenų ir medžių. Dalios Šlenienės keramikoje paukščiai ir žuvytės kyšo iš vazonų formų. Žemės spalvos glaudžios glaudžia gyvūnus ir formas.

Kitas bendras siūlas, jungiantis šiuos darbus, yra dailininkių supratimai ir ieškojimai savos vietos tarp praeities, dabarties ir ateities. Alexandros Vilijos Eivaitės instaliacija sukelia daugiausia lankytojų komentarus. Jos darbas dabar auga ir keičiasi, bet su parodos uždavymu bus sušluotas ir išmestas kaip daugelis moterų kasdinių šeimyninių darbų. Šitas gyvas darbas "Ciklai" — 3 stadijos: I Skeletas, II Jungtys, III Kartografija" dramatiškai vaidina praeitį, dabartį ir ateitį šios moters gyvenime. Moters ranka ("skeletas"), kuri taip švelniai glaudžia vaiką ir stipriai dirba kasdieninius uždavinius, sukurta iš derlingos, kvapnios juodžemės. Pagal dailininkės paties rankos linijas prisėtos žolių seklos. Po kelių savaitių, išdygo žalių žolelių eilės — žolė minkšta kaip plaukai — ir žemė išdžiūvo. O šis darbas guli tamsoj erdvėj, kur iš viso nėra natūralios šviesos. Retkarčiais užšibtos lempos traukia tas seklas. Nenugalesi gyvybes sie-

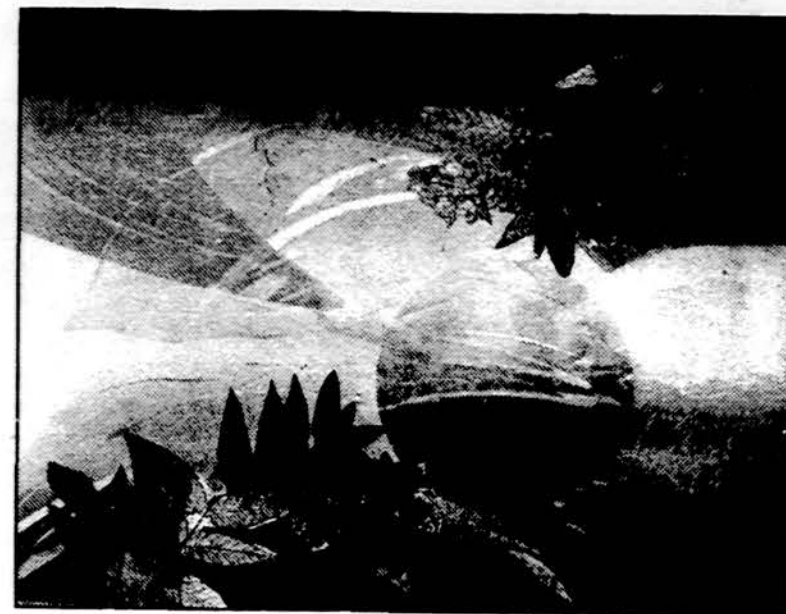
eilės, veda į horizontą. Rėmai, kampai ir mezginių kraštai kažkaip įvelia dabartį ir praeitį surrealistiniam vaizdą. Kaip ta moteris pasiruošusi atsisveikinimui? Į kurią kryptį ji eis?

Rasos Sutkutės tapyboje žmogaus forma centre. Ji meistriškai išreiškia komplikuotus figūrų veiksmus moderniose spalvose, bet barokiškose pozose. Jos moterys atrodo pagautos konflikto momente tarp aplinkos ir jų vidinio pasaulio. Vienam paveiklė moteris poilsiauja, ramiai sau skaito ir kaip nors ignoruoja audrą, kuri siaučia aplinkui. Kitoje kompozicijoje moteris atrodo baiminasi, stengiasi apsiginti nuo pertraukos ar įvykio, kuris atitraukė jos privacios vietos užuolaidą.

Įtampa ir susiklostymas tarp vyrų ir moterų savaime prasižvelgia kūryboje. Indrė Lazauskaitė dirba ypatinga technika. Ji tapo ant permatomo stiklo ir sukuria du skirtingus paveikslus, kurių tik vienas rodomas žiūrovui. Šita "išvirkštinė tapyba ant stiklo" atrodo tuo pačiu metu trapi ir stipri. Juk stiklas dūžta, bet mediniai langų rėmai sutvirtina tą medžiagą ir tapytą jausmą. Lazauskaitė žodžiu ir vaizdu rodo, kaip moteris bando įsiterpti, būti priimta vyro užbrėžtame pasaulyje. O kitame paveiksle ji meiliai pristato motinos ir vaiko santykį. Moters uždavinys saugoti ir puoselėti, o vaiko prigimtis tai augimas ir brendimas.

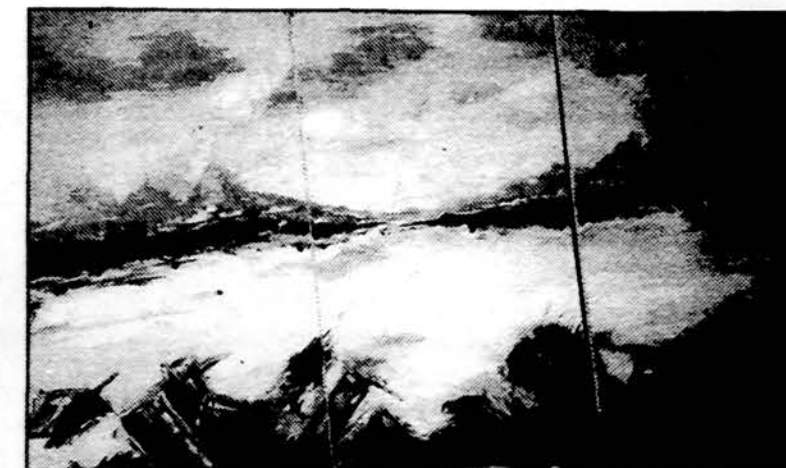
Jonės Karužaitės-Arsenault profesija, panašiai kaip ir jos sesers Daivos, yra dirbti su vaikais mokyklose ir suprasti jų asmenišką ir jų šeimų problemas. Savo terapijoje ji vartoja menus ištraukti komunikaciją tarp žmonių. Šie išstatyti darbai vaizdžiai parodo tokių metodų vaisius. Keturių porų kaukių keliauja per metų laikus. Moters veidai tai pačios Jonės gipsuoto veido forma. Vyrų veidai tai universalūs ir poruojasi su moterim santūriai, kartais konflikte, kartais taikoj. Rasti dalykai, pavyzdžiui sezono augalai, plunksnos, kriauklės įveda ne tik metų laikų atsiminimus, bet gyvenimo etapų iliuzijas.

Šios dailininkės yra paveiktos visų amžių ir kultūrų. Lietuvių legendos isterpia ir charakterizacijos. Stankūnienės žemynai ir Medeina, Šlenienės Eglė Žalcik Karalienė vis naujai interpretuojamos. Marijos Meškauskaitės keramika atrodo iš senų senovės. Kur tie puodai surasti archeologiniam iškasinėjime? Jos technika vartoja įvairias natūralias anglis ir medžiagas nuspalvinti keramikos tekstūrą deginime. Janina Marks pristato Afrikos "Yoruba kepurė ant ratukų", kur žaidžia spalvos ir linijos, kaip bėgikų rungtynių

Giedrė Žumbakienė

Saulės šviesa
Monoprint, 22" x 30"

Vanda Alekniūnė

Ramų prieš audrą, 1998
Akrilika, 72" x 36"

tytės bizantiška mozaikinė tapyba užfiksuoja 22 karatų aukso linijas ant drobės. Labai komplikuotos serijinės kompozicijos sukausi dviejų dimensijų formomis.

Moters rankų darbai per amžius vertinami kaip menkiniečiai ir trumpalaikiai. Donna-Rhae Marder savo siuviniais analizuoja, kaip šitas sumenkinimas sukelia lūdesį. Ši dailininkė — skulptorė, dirba ir keramikoje, tai šie siuviniai išaugo iš puodų, ne iš pintinių. Jie konstruoti iš blizgančių siūlų ir primena buitinius dubenis. Ji dažnai vartoja surastus daiktus, pavyzdžiui laikraščius, ir kitų vadinamas "šiukšles", kurias ji naujai vartoja savo asmeniskame "recycling" mene. Darbas "Vaikiški malonumai" panašus į amerikietišką "quilt" — jis suveda siūlą, popierių ir kortas. Šis kūrinys prasidėjo iš jos vaikų žaidimo kartelių, kurios turėjo būti išmestos. Ji sukarpe tas kortas, kad dar matyti vaikų formos ir spalvingi žaisliukai. Ji bandė sudaryti kontrastą, parodyti vaikystės linksmybę iš suaugusiųjų supratimo, kaip tos linksmybės turi kitą, tamsią pusę.

Janina Tallat-Kelpša rodo minkštų skulptūrų grupę. Šios

"Rankos" yra prikimtos baltos pirštines, kurios išsiuvinėtos visokių blizgučių ir perliukais. Šie papuošalai auga iš pirštų ir primena vandens gyvūnus, kitur atrodo kaip surrealistinės brangenybės ir žiedai. Kažkada man jė profesija — dantų gydytoja — įvedė antros eilės mintis apie tas baltas pirštines.

Ona Bauziė
„Mėlynoji nuotaka“
Aliejus, 24" x 36"

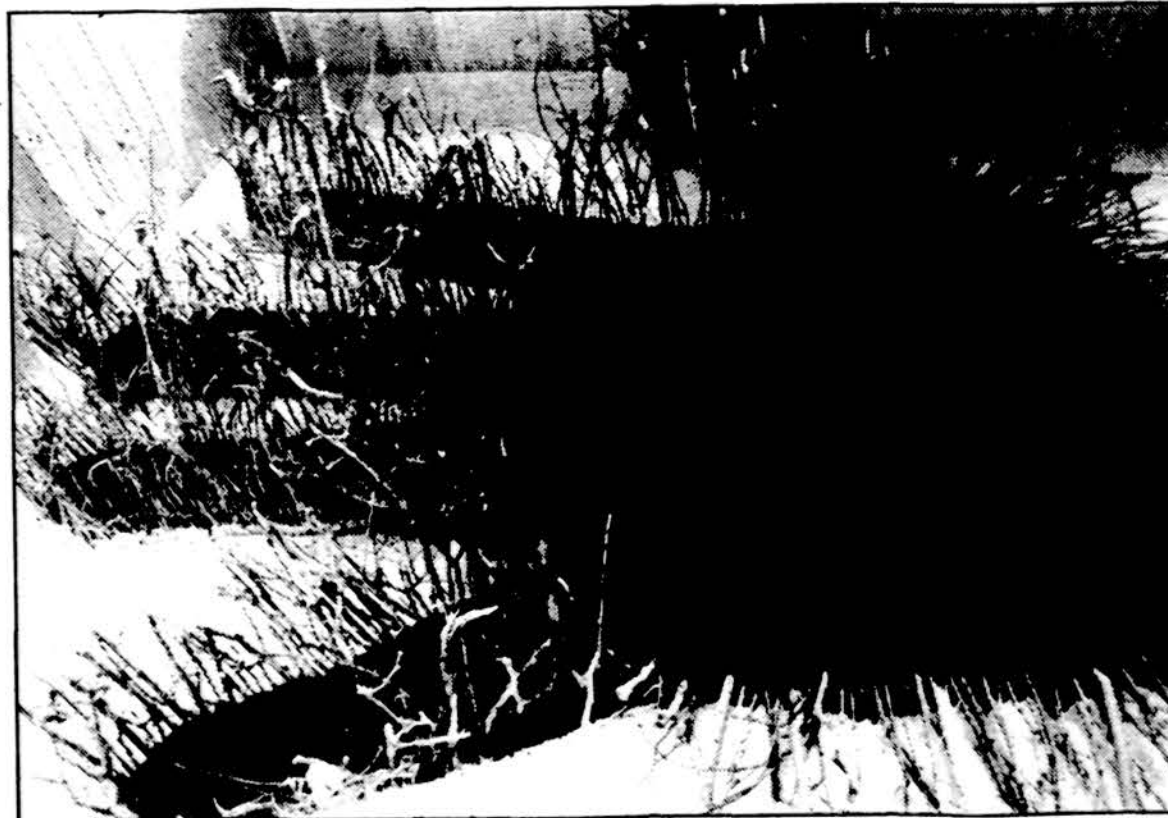
Kas suplanuota, kiek turim kontrolės? Atsitiktinumai dažnai nulemia gyvenimą. Vejas papučia — kas dingsta, kas atsiranda? Giedrės Žumbakienės viename paveiksle lapas užverstas. Ar tai iš anksto nutarta, ar tik vienu momentu atsivėrė antroji pusė? Marijos Strasevičiūtės kūryboje ypatingai jaučiasi dailininkės judesys. Improvizacija veda tirstus dažus į savas formas. Jonė Karužaitė-Arsenault savo kaukėse lipdo surastus daiktus. Kartais eidama gatve randa vedrodžių skeveldras, kartais ryžtingai ieško tinkamo žaisliuko ar augalo. Taip ir Sodeikienė ieško formų spausdiniuose, kurios išpildytų jos planuotas mintis.

Šioje ypatingoje parodoje visur jaučiasi moterų tvirtumas tarp ieškojimų. Gyvenimas meta visokių kliūčių užblokuoti kelius ar nukreipti planus. Bet tarp linksmybių ir žiaurumų, moteris randa save, slaugo savuosius ir parodo kryptis kitiems.

Marija Ambrozaitienė

Akimirkos prie jūros, 1998
Iš nuotraukų serijos „Kelionės“

Alexandra Vilija Eiva. Ciklai — 3 stadijos: I. Skeletas, II. Jungtys, III. Kartografija. 1998. Instaliacija, mišri technika.